

TEATR POPULARNY

XXX-lecie TEATRU

ROMAN BRANDSTAETTER

KRÓL
i AKTOR

Sceny dramatyczne

Premiera 14 września 1985 r.

obsada:

Król Stanisław August

Ksiązę Józef Poniatowski

Henrietta,

margrabina Vauban, jego faworyta

Hetman Ksawery Branicki

Wojciech Bogusławski, aktor

Stanisław Staszic

Dorota Padlewska

Francois Ryx, starosta piaseczyński

Bizesti, antreprenier

Teatru Narodowego

Tremo, pierwszy kuchmistrz J.K.M.

Bacciarelli, artysta malarz

Kiciński, dyrektor gabinetu J.K.M.

Starościna małogoska

Księżna Nassau

Corticelli

Wojtaszek

Kurier

Kamerlokaje

– **Andrzej Łapicki** (gościnnie)

– **Zbigniew Borek**

– **Joanna Lissner**

– **Tadeusz Bogucki**

– **Marek Prałat**

– **Aleksander Kalinowski**

– **Dorota Kawęcka**

– **Włodzimierz Bednarski**

– **Andrzej Prus**

– **Jerzy Próchnicki**

– **Mariusz Leszczyński**

– **Zdzisław Winiarczyk**

– **Mirosława Maludzińska**

– **Barbara Lanton**

– **Jerzy Żydkiewicz**

– **Jerzy Popielarczyk**

– **Stanisław Biczysko**

– **Aleksander Gawroński**

– **Janusz Rymkiewicz**

– **Jan Tatarski**

– **Andrzej Wiśniewski**

Rzecz dzieje się w latach 1780-1790

REŻYSERIA:

ANDRZEJ ZIĘBIŃSKI

SCENOGRAFIA:

ANNA RACHEL

Opracowanie muzyczne:

ANDRZEJ DUTKIEWICZ

Asystent reżysera:

JERZY PRÓCHNICKI

Asystent scenografa:

ZOFIA GALL

Hafty:

IRENA KRAWCZYK

Inspicjent:

CYRYL SEREDYŃSKI

Sufler:

FABIAN KIEBICZ

Roman Brandstaetter

— ur. w r. 1906 w Tarnowie, pisarz katolicki, dramaturg i poeta, tłumacz Szekspira. Autor refleksyjnych wierszy nawiązujących do tradycyjnych form poezji polskiej (m.in. tomy: „Jarzma”, „Droga pod górę”, „Królestwo Trzeciej Świątyni”, „Jerozolima światła i mroku”, poemat „Faust zwyciężony”).

Napisał wiele utworów dramatycznych o tematyce historycznej i moralno-filozoficznej, m.in. „Powrót syna marnotrawnego”, „Wojna żaków z panami”, „Znaki wolności”, „Noce narodowe”, „Marcholt”, „Kroniki Assyżu”, „Teatr św. Franciszka”, „Zmierch demonów”.

Sztuka „Król i aktor” powstała w r. 1952. Jej prapremiera odbyła się w tym samym roku w Teatrze Kameralnym w Warszawie, w reż. Janusza Warneckiego, ze scenografią Jana Kosińskiego. Jednocześnie niemal grano ją w Teatrze Słowackiego w Krakowie (reż. Władysław Krzemiński, scen. Karol Frycz), Teatrze Współczesnym w Szczecinie (reż. Emil Chaberski, scen. Jerzy Szeski) i Teatrze Polskim w Poznaniu (reż. Adam Hanuszkiewicz, scen. Zbigniew Bednarowicz). Grywano ją i później, chociaż już znacznie rzadziej: w Lublinie, w Gdańsku, ostatnio w Teatrze Współczesnym we Wrocławiu (1974).

POSTACI HISTORYCZNE WYSTĘPUJĄCE W SZTUCE:

Stanisław August Poniatowski (1732—1798) — ostatni król polski (panował 1764—1795). Człowiek wielkiej kultury i wykształcenia, miłośnik i mecenas sztuki. Został obrany królem jako kandydat wielkomagnackiego ugrupowania Czartoryskich („familia”), elekcję ostatecznie przesądziło poparcie Katarzyny II. Zwolennik głębokich reform, inicjator Komisji Edukacji Narodowej; współpracował z najświetlejszymi ludźmi swojej epoki. Był jednym z głównych twórców Konstytucji 3 Maja. Panował w najtrudniejszym dla kraju okresie; ostro zwalczany przez konserwatywne kręgi magnacko-szlacheckie — nie umiał przeciwstawić się rozbiorom, ulegał presji rosyjskiej. W wojnie w obronie Konstytucji skapitulował przedwcześnie, przed wyczerpaniem środków walki i szans militarnych. W roku 1792 przystąpił do konfederacji targowickiej, w roku 1795 zmuszony do abdykacji. Umarł w Petersburgu.

Położył wielkie zasługi dla rozwoju nauki i kultury polskiej. Był fundatorem Teatru Narodowego.

Józef Poniatowski (1763—1813) — książę, bratanek króla. Do r. 1789 oficer w cesarskiej armii austriackiej, którą opuścił, w stopniu pułkownika, na wezwanie królewskie. W wojnie 1792 dowodził całością wojsk koronnych. Zwyciężył w bitwie pod Zielenkami, sprawnie przeprowadził odwrót, stał się pierwszym kawalerem Orderu Wojennego *Virtuti Militari*. Mimo nalegań króla do Targowicy nie przystąpił i wyemigrował. Z inicjatywy króla wziął udział w insurekcji kościuszkowskiej, jednak wskutek niechęci Naczelnika opuścił szeregi armii przed upadkiem powstania. W latach 1798—1806 przewodził kregom warszawskiej złotej młodzieży, beztróskim i hulaszczym życiem budząc zgorznienie w kręgach patriotycznych. W r. 1806 wiąże się z Napoleonem; jako dyrektor Wydziału Wojny w Komisji Rządzącej Księstwa Warszawskiego stał się jednym z najświetniejszych w historii Polski dowódców i organizatorów wojska. Dowodził samodzielnie w zwycięskiej wojnie z Austrią w r. 1809, był jednym z najsłynniejszych generałów w kampanii 1812 r. W roku następnym z resztkami wojska opuścił granice Księstwa, by w ostatecznej rozgrywce stanąć u boku Napoleona. Mianowany przez cesarza marszałkiem Francji, w trzy dni później ginie w Bitwie Narodów pod Lipskiem.

Henrietta markiza de Vauban (ur. ok. 1755) — z domu Barbantane, emigrantka francuska, wieloletnia mieszkanka i niemal oficjalna pani domu w Pałacu pod Blachą. Do Warszawy jednak przybyła prawie 10 lat po opisywanych w sztuce wydarzeniach.

Ksawery Branicki (1730—1819) — jeden z najpotężniejszych przywódców opozycji magnackiej wobec polityki króla i programu reform, w istocie — agent Katarzyny II. Hetman wielki koronny, walczył przeciw konfederacji barskiej, pacyfikował Ukrainę w latach tzw. „koliszczyzny”. Współtwórca konfederacji targowickiej, w czasie insurekcji zaocznie skazany na powieszenie.

Wojciech Bogusławski (1757—1829) — aktor, reżyser, dramaturg, pedagog, twórca nowożytnego narodowego teatru polskiego. Ze sceną związał się od r. 1778, prowadził Teatr Narodowy w latach 1783—1785, 1790—1794, 1799—1814. Popierał reformy Sejmu Czteroletniego. Kilkakrotnie objeżdżał kraj ze swoją trupą, przyczynił się do powstania stałych scen w Poznaniu, Wilnie (prowadził tam teatr w latach 1785—1790), Lwowie (dyrekcja Bogusławskiego w latach 1795—1799), Krakowie i Kaliszu, grywał w Gdańsku, Płocku, Lublinie, Dubnie i Grodnie. Walczył o podniesienie prestiżu sztuki teatralnej i zawodu aktora, wychował i wykształcił całe pokolenie artystów sceny polskiej. W r. 1811 założył w Warszawie pierwszą polską szkołę dramatyczną.

Napisał ok. 80 sztuk teatralnych, kilka spośród nich weszło na stałe do klasycznego polskiego repertuaru: „Henryk VI na łowach”, „Cud mniemany, czyli Krakowiacy i Górale”, „Spazmy modne”. Tłumaczył Szekspira, Moliera, Lessinga i wielu innych.

Stanisław Staszic (1755—1826) — ksiądz, mąż stanu, uczonec, pisarz polityczny. Jeden z czołowych ideologów, autor kilku najważniejszych dzieł polskiego Oświecenia. Zwolennik gruntownych reform, rzecznik mieszczaństwa, jeden z głównych filarów stronnictwa patriotycznego. Po rozbiorach poświęcił się nauce i pracy nad rozwojem gospodarczym kraju. Odkrył pierwsze w Polsce złoża węgla i budował kopalnie w Dąbrowie, zakładał szkoły górnicze. Od r. 1808 był prezesem Towarzystwa Przyjaciół Nauk. W r. 1816 założył Towarzystwo Rolnicze w Hrubieszowie, uwalniając w swoich óbrach chłopów z poddaństwa i oddając im ziemię we wspólne władanie. W Księstwie Warszawskim i Królestwie Polskim zajmował wysokie stanowiska w administracji, kierując oświatą i powstającym przemysłem.

Najważniejsze dzieła: „Uwagi nad życiem Jana Zamoyskiego”, „Przestrogi dla Polski”, „O ziemiorództwie gór dawnej Sarmacji, a później Polski”, „Ród ludzki”.

Francois Ryx (1732—1799) — kamerdyner i zausznik królewski. Flamand, w młodości czeladnik fryzjerski. Nobilitowany, mianowany starostą piaseczyńskim, od 1776 r. właściciel przywileju teatralnego.

Michał Bizesti (ur. 1744) — syn spolonizowanego Włocha, warszawskiego kupca, wzbogaconego na handlu tytoniem. W latach 1775—1781 antreprenier teatru królewskiego.

Paweł Tremo — kuchmistrz królewski, jeden z najwierniejszych służących Stanisława Augusta, obecny przy jego śmierci.

Marcello Bacciarelli (1731—1808), Włoch, pierwszy i najulubieńszy malarz nadworny Stanisława Augusta, generalny dyrektor budowli królewskich, założyciel szkoły malarskiej na Zamku, doradca króla w dziedzinie sztuki. Autor portretów, plafonów, obrazów historycznych.

Starościna małogoska — Anna Szaniawska, żona starosty małogoskiego, Konstantego. Zaprzyjaźniona ze Stanisławem Augustem. W salonie jej domu przy Miódowej spotykała się elita intelektualna Warszawy.

Pius Kiciński (1752—1828) — szef gabinetu Stanisława Augusta, poseł na Sejm Czteroletni.

Księżna de Nassau — Karolina z Gozdzkich, rozwiedziona z marszałkiem wielkim litewskim, księciem Januszem Sanguszką, żona osiadłego w Warszawie, głośnego z podróży i awantur księcia Karola de Nassau, jedna z piękności warszawskich, dama z kręgu przyjaciół księcia Józefa.

Szymon Corticelli — dyplomata polski ze spolonizowanej rodziny włoskiej, osiadłej w Kurlandii.

W r e p e r t u a r z e T e a t r u :

Gabriela Zapolska
MORALNOŚĆ PANI DULSKIEJ
prem. 20.IV.1985

Jarosław Iwaszkiewicz
POD AKACJAMI
prem. 2.III.1985

Sławomir Mrożek
INDYK
prem. 11.II.1984

L. M. Montgomery
ANIA Z ZIELONEGO WZGÓRZA
prem. 19.X.1974

W p r z y g o t o w a n i u :

Aleksander Fredro
GWALTU, CO SIĘ DZIEJE

Jan Skotnicki
KOLEDNICY

DYREKTOR TEATRU — ANDRZEJ ZIĘBIŃSKI
ZASTĘPCA DYREKTORA — TADEUSZ WIECZOREK
KIER. LITERACKI — JAROSŁAW SZYMKIEWICZ

Kierownik techniczny: Anna Księżopolska. Główny elektryk: Janusz Mańczak. Kierownik pracowni krawieckiej damskiej: Władysława Ciurak, krawieckiej męskiej: Mieczysław Puchalski, stolarskiej: Marek Czarnecki, modelatorskiej: Witold Wirchanowski, perukarskiej: Aleksander Tasakowski.

Bilety sprzedają z miesięcznym wyprzedzeniem: kasa Teatru Popularnego w Warszawie, ul. Szwedzka 2/4 codziennie oprócz poniedziałków w godz. 11.00—19.00, tel. 19-23-66 i 19-32-89 wewn. 12, oraz KASY TEATRALNE Al. Jerozolimskie 25, tel. 21-93-83 w godz. 10.00—17.00. Dojazd do Teatru: tramwaj 4 i 32, autobusy: 160, 119, 120, 320.

Redakcja: Elżbieta Kisielewska, Jarosław Szymkiewicz